

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Α' ΤΟΜΟΥ

Ιανουάριος 1963 — Δεκέμβριος 1964

Τεύχη 1 — 10

*Επιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

	Σελ.	Τεῦχος
<i>Τῆς Συντάξεως</i> : Ἡ ἔκδοσις	1	1
» » : Προβλήματα σχετιζόμενα μετὰ τὴν σύνταξιν ἀναλυτικοῦ προγράμματος	1	B
» » : Ὑπόμνημα πρὸς ἔξοχ. Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὀρησκευμάτων	1	4
» » : Πρὸς τὸν δεῦτερον τόμον μας	1	6

Μ Ε Λ Ε Τ Ε Σ

I. ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

<i>Κ. Ἀνανιάδης</i> : Ἡ ἀγροτική ἐκπαίδευσις στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς Παιδείας	15	6
<i>Κ. Ἀνανιάδης - Γ. Μαραγκουδάκης</i> : Ἀγροτική καὶ Ἀγροτεχνική ἐκπαίδευσις στὴν Ἑλλάδα	59	7
<i>Φιλίπ Βερνόν</i> : Σύγχρονοι ἀπόψεις περὶ νοημοσύνης καὶ μετρήσεως αὐτῆς (μεταφρ. Τ. Πασσάκου-Κυριαζοπούλου)	19	2
» » : » » »	15	3
<i>Ἄρ. Βουγιούκα</i> : Τὰ φαινόμενα τῆς προσαρμογῆς στὴ λειτουργία τῆς ἀντιλήψεως	3	4
» » : Ἡ διαδικασία τῆς μαθήσεως	51	7
<i>Θεοφράστου Γέρου</i> : «Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμισις» (κριτικὴ)	8	5
<i>Γ. Γεωργιάδης</i> : Τὸ Ἀμερικανικὸν σύστημα ἐκπαιδεύσεως	92	8
<i>Π. Ε. Δέρα</i> : Ὑπαρξισμὸς - Ἀγωγή, Ψυχολογία καὶ Ψυχιατρικὴ	161	9
<i>Ἔρנסτ Κασίρερ</i> : Τί εἶναι ἄνθρωπος. Μετάφ. - Σχόλια Θ. Γέρου	9	1
» » : » » » » »	14	2
» » : » » » » »	13	3
<i>Βασίλ. Α. Κονιδιτσιώτου</i> : Διαλεκτικὴ Ἀγωγή	3	1
» » : » » »	11	2
<i>Βασ. Ι. Δαζανᾶ</i> : Abbé de l' Erpée, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀγωγῆς τῶν κωφαλάλων	215	10
<i>Γεωργίου Μαραγκουδάκης</i> : Ψυχολογία Μαθήσεως καὶ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα	140	9
» » : Στοιχεῖα Νευροφυσιολογικῆς Ψυχολογίας	14	1
<i>Ἄντ. Μπενέκου</i> : Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία τοῦ Bruner	22	2
» » : » » » »	19	3
» » : Προβλήματα καὶ πειραματισμοὶ γύρω ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν	107	8

	Σελ.	Τεύχος
Ι. Σ. Μπρούνερ : «Η έννοια τῆς δομῆς στὴ σύγχρονη Παιδαγωγική» κατὰ μετάφραση Γ. Μαραγκουδάκη καὶ Ἀντωνίου Μπενέκου	11	5
Κ. Πασάκου : Σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικήν	21	1
» » : » » »	32	2
Γ. Κ. Παπαγεωργίου : Δυσκολίες στὴν ἀνάγνωση καὶ γραφή .	199	10
Τριαντ. Τριανταφύλλου : Αἱ ἀνθρώπιναι σχέσεις εἰς τὴν Ἀγωγήν	2	6
Κ. Χάρη : Ἡ ἐπιστημονικότης τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ στάθμη τῶν σπουδῶν του	78	7
Λ. Χουσιάδα : Παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη	4	2

II. ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΨΥΧΙΚΗ - ΥΓΙΕΙΝΗ

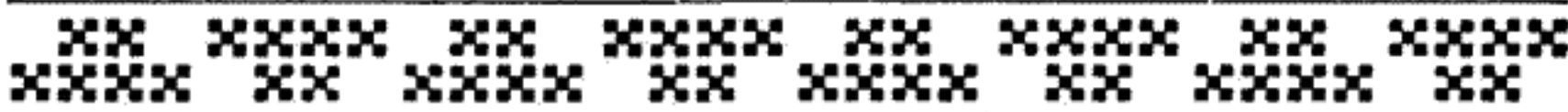
Διδακτικοὶ πειραματισμοὶ

Α. Βουγιούκα : Ἐνα εὐκαιριακὸ θρησκευτικὸ μάθημα	181	9
» » : Ἡ προσφορὰ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου στὰ παιδικὰ γράμματα	36	2
Θεοφράστου Γέρον : Ἡ Ὄρθογραφία τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 διδακτικὸν πρόβλημα τοῦ σχολείου	47	3
» » : » » »	35	4
» » : » » »	32	5
Α. Κακαβούλη : Παιδικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς των εἰς τὸ σχολεῖον	39	4
Εὐθ. Κασιώλα : Πορίσματα τέστ Ἀναγνώσεως	30	1
» » : » » »	44	2
» » : » » »	18	4
» » : » » » καὶ Ἀριθμητικῆς	15	5
» » : Τὸ πρόβλημα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν στὸ σχολεῖο	186	9
» » : » » »	230	10
Ἀντ. Κρέτση : Ἡ μαθητοποίηση τοῦ μαθητοῦ	26	1
» » : » »	32	2
Γ. Κυριαζοπούλου : Ἡ Σύνταξις τοῦ συγχρόνου Ἀναλυτικοῦ προγράμματος	34	1
» » : » » »	48	2
Ν. Δυμπέρη : Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα	132	8
Γ. Μαραγκουδάκη : Σχέδιον Ἀναλ. Προγραμ. τῆς Α' τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου	1	3

		Σελ.	Τεύχος
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Συμβολή εις τὸ πρόγραμμα συγκεντρώσεως τῆς διδακτέας ὕλης	24	4
	» » : » » » »	27	6
<i>Τφ</i>	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικότητος εἰς τὸ παιδί	26	2
»	» » : » » » »	26	3
»	» » : » » » »	12	4
	<i>Εὐαγ. Παπαγιαννάκη</i> : Τὰ τρία «Τί»	21	4
	<i>Δ. Κ. Παλυβοῦ</i> : Ἡ ψυχολογία τῶν πεποικισμένων παιδιῶν	174	9
»	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ Παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τοῦ μαθητοῦ	195	9
	» » : » » » »	243	10
	<i>Ν. Πετρουλάκη</i> : Πηγαι καὶ μορφῆ μαθήσεως	28	5
	<i>Ἑλπ. Σταματάκη</i> : Ἡ φιλολογία τῶν παιδιῶν	228	10
<i>Ε</i>	<i>Ἰω. Χαραλαμποπούλου</i> : Τὰ προβλήματα τῆς Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ λαοῦ μας	38	1

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

	<i>Θ. Γέρον</i> : Educational Strategy for developing Societies τοῦ Adam Curle — Κριτικὴ Ἀνάλυση	90	7
	<i>Τ. Κυριαζοπούλου</i> : Ἡ Ἐπέκτασις τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως	137	8
	<i>Ἰω. Καμπανᾶ</i> : Ἐπιθεώρηση τοῦ βιβλίου Ἰω. Κυριαζικίδη : «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ»	148	10
	<i>Κ. Κίτσου</i> : Ἰδρυσις Ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς	35	5
	<i>Ν. Μπάρκα</i> : Ἐκθεσις ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ ἐν Ἀθήναις συγκληθέντος Διεθνoῦς Συνεδρ. Μαθημ)κῶν	40	6
	<i>Αντ. Μπενέκου</i> : Ἐπιθεώρηση βιβλίου : 1) Ἑλπ. Σταματάκη : «Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων» 2) Reiser - Leythman - Frankl - Lefgren : «Μιὰ προσπάθεια συνενώσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως» Μεταφρ. Σχόλια Τρ. Τριανταφύλλου καὶ Γ. Μαραγκουδάκη. 3) Δ. Κ. Βακάλη : «Ἡ Ἐνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία»	95	7
	» » : Ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ βιβλίου Ν. Πετρουλάκη : «Γενικὴ Διδακτικὴ»	147	8
	<i>Γ. Ζύδη</i> : Στατιστικὴ περὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως	52	2
	<i>Γ. Ξεκάλου</i> : Διεθνῆς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις	43	1
	<i>Κ. Πασσάκου</i> : Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου «Ἡ Κρήτη τοπίον, ἀνθρωποι, γεγονότα, θρύλοι» — Λ. Γ. Πετρίδη	48	6
	<i>Τ. Τριανταφύλλου</i> : Ὁργάνωσις Σεμιναρίου	56	2

Ἡ Ψυχολογία εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν

Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παραουλουθήσεως τοῦ μαθητοῦ

Κ. ΠΑΣΣΑΚΟΥ Β. Ed. Ἐδιμβούργου

Διδασκάλου, Πτυχιούχου Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας

Ἡ ἀνεύρεσις, εἰσαγωγή καὶ ἀνάπτυξις ἐννοιῶν, ἀποτελεῖ τὴν λυδίαν λίθον τῆς ἐπιστήμης. Μέσω νέων ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι θεβαίως διὰ τὰ εἶναι ἐπιστημονικῶς ἔγκυροι πρέπει νὰ πληροῦν ὀρισμένους θεμελιώδεις ὄρους καὶ μάλιστα νὰ ἀποτελοῦν τὴν θεωρητικὴν ἔκφρασιν ἐνὸς πραγματικῶς συμβαίνοντος γεγονότος εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἐπιστητοῦ, ἢ ἔρευνα ἀποκτᾶ συνεχῶς εὐρύτερον ἔδαφος περαιτέρω ἐπεκτάσεως καὶ τοῦ ὁπάλιν ἔχει ὡς ἀποτελέσματα τὴν καλλιέργειαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Κατὰ ταῦτα, μία ἐκ τῶν σημαντικῶν ἐκείνων ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν ἀποφασιστικὴν ὄθησιν εἰς τὴν σχετικῶς νεαρὰν ἐπιστήμην τῆς ψυχολογίας, ὑπῆρξεν ἡ ἐννοια τῆς ἀτομικότητος, εἰσαχθεῖσα μὲν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἰδιαίτερος ὁμως ἀναπτυχθεῖσα κατὰ τὸν παρόντα διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἰδίου κλάδου τῆς ὄλης ἐπιστήμης ὑπὸ τὸ ὄνομα ψυχολογία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν ἢ διαφορικὴ ψυχολογία (Differential Psychology). Πράγματι· εἰς τῆς νέας αὐτῆς ἐννοίας ἠνοήθησαν νέοι ὀρίζοντες εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς σπουδῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐνῶ ἡ παλαιότερα ψυχολογία ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην γενικῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν ὡς ἡ μνήμη, ἡ φαντασία, ἡ θούλησις καὶ τὰ παρόμοια, ἡ πλέον σύγχρονος τάσις αὐτῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐπισταμένην καὶ ὑπὸ ὄλας τὰς δυνατάς ἀπόψεις σπουδῆν ἐκάστου ἐπὶ μέ-

ρους ἀτόμου, τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων, χαρακτηριστικῶν, ἰδιορρυθμιῶν, δεξιότητων, ἰδιαίτερων μορφῶν συμπεριφορᾶς καὶ ἀντιδράσεων, ἐσωτερικῶν προβλημάτων, σπουδῆ ἢ ὁποῖα θεβαίως συντελεῖται δι' ἀντικειμενικῶν ἐπιστημονικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε ἐφευρίσκει καὶ θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὁ ἐπιστήμων ἐρευνητῆς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ψυχολογίας ἀκριβεστέρα καὶ πληρεστέρα δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑποτιθέμενος κίνδυνος ἀποτυχίας, ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν ἀναγωγὴν εἰς γενικεύσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν δικαίωσιν ἐκάστης ἐπιστήμης, κατ' οὐδένα λόγον ὑφίσταται. Ἀντιθέτως μάλιστα διὰ τῆς μελέτης πολλῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων, διὰ τῆς διαπιστώσεως λόγου χάριν τοῦ τρόπου, εἴδους, ἐντάσεως κ.λ.π. ἀντιδράσεως ἐνὸς ἀριθμοῦ ἀτόμων ἐναντι τοῦ ὁ ἐρεθισμοῦ - ὁ ὄρος ἐρεθισμὸς νοεῖται ἐνταῦθα καὶ ὑπὸ τὴν εἰδικὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μίαν ὄλας γενικὴν σημασίαν - δυνάμεθα κατὰ Σαυμάσιον τρόπον καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἐπιστημονικῶν μεθόδων νὰ ἀναχθῶμεν εἰς γενικοὺς νόμους μὲ ὀλιγώτερον ἢ περισσώτερον καθολικὸν κῦρος αὐτῶν. (1) Ἐκτὸς ὄμως τῆς κα-

1. Ἴδε καὶ: Σύγχρονος ἐπιστημονικῆς ἔρευνα καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικὴν — Κ. Πασσάκου — Περιοδικὸν Παιδαγωγικὴ καὶ Ψυχολογικὴ Ἐπιθεώρησις, τεύχη 1 καὶ 3 τοῦ ἔτους 1963.

θαράς ἐπιστημονικῆς ἀξίας εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἢ ἔννοια τῆς ἀτομικότητος ἀπέβη ἐπίσης ἐξαιρετικῶς χρήσιμος εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην καὶ μάλιστα τὴν παιδαγωγικὴν πράξιν. Κατόπιν ἀπὸ μακρὰς σχετικὰς συζητήσεις ἐγένετο πλέον εὐρέως παραδεκτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὸ νὰ προσαρμόσῃ ἑαυτὴν πρὸς τὴν ψυχοσωματικὴν πραγματικότητα τοῦ τροφίμου, ἐκάστου τροφίμου καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετον. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁμῶς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἢ κατὰ τὸ δυνατόν πληρεστέρα ψυχολογικὴ σπουδὴ καὶ γνῶσις ἐκάστου μαθητοῦ. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις προϋποθέσεις ἐπιτυχίας τῆς λειτουργίας τῆς ἀγωγῆς ἐντὸς τῆς σχολικῆς τάξεως. Ἡ γνῶσις αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀντικειμενικῆς παρατηρήσεως καὶ παρακολουθήσεως τῶν ἐκδηλώσεων τῆς διαγωγῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μέσῳ ψυχομετρικῶν καὶ ψυχοδιαγνωστικῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παιδαγωγοῦ αἱ ἐπιστήμαι τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς σήμερον. Εἰς τὴν ὅλην βεβαίως μελέτην τὸ παιδί ἀντικρύζεται ὡς ἓν ὄν ἐν συνεχείᾳ ἐξελίξει, καλύτερον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὡς ἓν ἀγωνιζόμενον ἄτομον πρὸς ὑπερνίκησιν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐμποδίων, τὰ ὁποία συναντᾷ συνεχῶς εἰς τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεώς του. Ὁ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ παροχὴ ἀποτελεσματικῆς βοηθείας ἐκ μέρους τοῦ παιδαγωγοῦ, ὥστε τὰ ἐμπόδια νὰ ὑπερνικῶνται καὶ ἡ ὁμαλὴ ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος νὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὸν κατὰ δυνατόν ἀνώτατον βαθμὸν ὅλων τῶν ὑπαρχόντων δυνατοτήτων καὶ ἱκανοτήτων εἰς τὸν μαθητὴν. (2) Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συγκλίθουν ὅλαι αἱ ἐπὶ μέρους προσπάθειαι τοῦ παιδαγωγοῦ τῆς τάξεως ὡς ἡ διδακτικὴ, ἡ μορφωτικὴ, ἡ καθοδηγητικὴ, ἡ διαπλαστικὴ τοῦ χαρακτῆρος. Τοιοῦτρόπως ἡ ἐργασία τοῦ παιδαγωγοῦ γίνεται περισσότερο ἐπιστημονικὴ, περισσότερο γνήσια καὶ φωτισμένη, διὰ τῆς χρήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ πορισμάτων. Ἐν μέσον, τὸ ὁποῖον πλέον ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς χρήσιμον εἰς τὸ ἐν λόγω παιδαγωγικὸν ἔργον εἶναι τὸ γνωστὸν δελτίον ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῆς ἀτομικότητος καὶ παρέχει τὴν κατὰ

τὸ δυνατόν πληρεστέραν αὐτοῦ εἰκόνα. (3). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κατανόησις ἰδιαιτέρως ἐκάστου μαθητοῦ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἐπὶ τῆς θάσει ταύτης ἀνάλογος βοήθεια παρέχεται ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπὶ τῆς θάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων διεξαγωγῆς τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας, εἶχε καταστή φανερά εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰς πρώτας ἀκόμη ἐπαφὰς μᾶς μὲ τὴν σχολικὴν τάξιν, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνελάβομεν τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ κατεβάλετο προσπάθεια ὥστε ἐπ' αὐτῆς τῆς πορείας νὰ συντελήται ἡ παιδαγωγικὴ πράξις, κατὰ τὰ πρώτα μὲν ἔτη τῆς ἐν τῷ σχολεῖῳ ὑπηρεσίας μας διὰ πρακτικωτέρων ἐμπειρικῶν μέσων, ἀργότερον δὲ καὶ μέχρι τοῦδε διὰ μέσων περισσότερο συστηματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν. Τὰ ἐκάστοτε ἀποτελέσματα ἦσαν οἱ μάρτυρες περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀναφερομένης μεθόδου ἐργασίας.

Ἡ παροῦσα ἔκθεσις εἶναι ἐν δεῖγμα τοιαύτης ἐργασίας καὶ ἀποτελεῖ συνοπτικὴν περιγραφὴν μιᾶς προσπάθειας ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως, ἡ ὁποία καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πλήρως εἰς τὰ πλαίσια ἐνὸς μόνου σχολικοῦ ἔτους - τοῦ παρελθόντος 1963 - 64 — καὶ ἐξ αἰτίας διαφόρων ἄλλων λόγων. (4)

1. Γενικὴ εἰκὼν τῆς τάξεως.

3. Τὰ ἐκ τῶν πλέον ἀξιολόγων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν πατρίδα μας δελτία ἀτομικότητος μαθητοῦ—καθ' ἕσπον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν—εἶναι τὰ ἑξῆς: 1. Δελτίον ἀτομικότητος-Προτύπου Κέντρου Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ Ἀθῆναι 1958 2. Δελτίον ἀτομικότητος Κ. Χάτη, Διεθνικοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀθῆναι 1960. 3. Τὸ ἱστορικὸν τοῦ μαθητοῦ μου.—Α Ἀσπιώτη, Ψυχιάτρου. Ἀθῆναι 1957, ἀναφερόμεν τέλος καὶ τὸ ἀνέκδοτον «Ψυχογραφικὸν Δελτίον Μαθητοῦ ὑπὸ Ἐ. Ἐμμανουηλίδου καὶ Κ. Πασσάκου, διδασκάλου, τὸ ὁποῖον καὶ μὲ σχετικὴν ἐπιτυχίαν ἐφηρμήσθη προσφάτως εἰς ἄνω τῶν 400 μαθητῶν, 10 περίπου διαφορετικῶν τάξεων εἰς τὸ πρότυπον Δημοτικὸν Σχολεῖον Δράμας,

4. Ὡς κυριώτεροι δύνανται νὰ ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα οἱ ἑξῆς: 1) Ὁ σχετικῶς μέγας ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως. 3) Ἐλλειψίς σταθερᾶς διχθέσεως εἰς ὅλους τοὺς γονεῖς πρὸς συνεχεῖ καὶ στενὴν συνεργασίαν μετὰ τοῦ διδασκάλου. 3) Ἡ μακρὰ καὶ ἐπίπονος ἀπασχόλησις τοῦ διδασκάλου μὲ τὸ καθαρῶς διδακτικὸν ἔργον, λόγω τῆς μενάλης ἐξ ἀρχῆς σχετικῆς ὑστερήσεως τῶν μαθητῶν.

2. Ἴδε καί: Α. Παπκωνσταντίνου: Ἡ κατανόησις καὶ βοήθεια τοῦ μαθητοῦ. Ἀθῆναι 1963.

Πρόκειται διὰ τὸ ἐν ἑκ τῶν δύο τμημάτων τῆς Β' τάξεως Δημοτικοῦ Σχολείου. Τὸ ἐν λόγῳ σχολεῖον ἔχει μεγάλον ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ εὐρίσκεται εἰς μίαν ἐκ τῶν ἀκραίων ἐργατικῶν συνοικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖστον προέρχονται ἀπὸ οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετώκησαν ἐνταῦθα, προερχόμενοι ἐκ χωρίων διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς χώρας. Τὸ διδασκῆριον τοῦ σχολείου δύναται νὰ θεωρηθῆ ἱκανοποιητικόν. Προαύλιος χώρος διὰ τὰ διαλείμματα τῶν μαθητῶν ἀνεπαρκής. Αἱ τάξεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πληθωρικαί. Διδακτικὸν προσοπικόν λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν — ἔλλειπές. Ἡ τάξις περιλαμβάνει 25 ἄρρενας καὶ 27 θήλειαι, ἥτοι ἐν συνόλῳ 52 μαθητάς. Ἐκ τούτων τὸ πλεῖστον — πλὴν τεσσάρων — ἐφοίτησαν εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον σχολικὸν ἔτος εἰς τὴν Α' τάξιν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν, οἱ 39 ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὴν κανονικὴν ἡλικίαν τῆς τάξεως, ἑπτὰ ἕως ὀκτῶ ἐτῶν, ἑκ δὲ τῶν ὑπολοίπων οἱ 10 εἶναι ἐννέα ἐτῶν, 1 δέκα ἐτῶν καὶ 2 ἑνδεκά ἐτῶν. Προφανές τυγχάνει ὅτι οἱ ἔχοντες ἡλικίαν μεγαλυτέραν τῆς κανονικῆς εἶναι διετείς ἢ καὶ ἀκόμη δὲν ἐνεγράφησαν ἐγκαίρως εἰς τὸ σχολεῖον παρὰ τῶν γονέων τῶν. Τὸ γενικὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν, ὡς συνόλου, παρουσιάζεται ἀρχικῶς σημαντικῶς χαμηλόν, πάντως μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ εὐρίσκωνται αὐτοί, ἀναλογοῦν πρὸς τὴν σχολικὴν τῶν βαθμίδα. Ἡ παρουσία τοῦ νέου διδασκάλου εἰς τὴν τάξιν — κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος εἶχον διδασκάλισσαν — κατόπιν ὀρισμένων δισταγμῶν καὶ ἀρχικῶν ἀντιδράσεων ἢ ἀμφιταλαντεύσεων γίνεται μετ' ὀλίγον χρόνον θετικῶς καὶ πλήρως ἀποδεκτῆ.

2. Πηγαὶ πληροφοριῶν. Ὡς τοιαῦται ἐχρησιμοποιήθησαν:

α') Ἡ συστηματικὴ ψυχολογικὴ παρακολούθησις τῆς ὅλης διαγωγῆς τῶν μαθητῶν διὰ τῆς τηρήσεως ἡμερολογίου παρατηρήσεων, ἢ μελέτη ἐκφραστικῶν ἐργασιῶν αὐτῶν (5) καὶ ἡ μετ' αὐτῶν

5. Διὰ τὴν στάσιν, λόγου χάριν, τοῦ μαθητοῦ ἐναντι τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας του καὶ τὴν θέσιν του ἐντὸς αὐτῆς ἐρησιμοποιήθη τὸ ἰχνογράφημα τοῦ παιδιοῦ ἰδιαιτέρως ἀποκαλυπτικόν ἐν προκειμένῳ — καὶ ἐπίσης καὶ εἰδικὴ γραπτὴ ἐκθεσις ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ οἰκογένειά μου», δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὀρισμένων καταλλήλων ἐπὶ τούτου νύξεων.

ἀτομικὴ συνέντευξις.

β') Τὰ τέσσερς πνευματικῆς ὀριμότητος Α' βαθμίδος τοῦ Προτύπου κέντρου ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ

γ') Ἡ συνέντευξις με ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἐπὶ τῆ θάσει εἰδικοῦ ἐρωτηματολογίου καὶ ἐπὶ εἰδικῶν ἐπίσης περιπτώσεων καὶ ἀναγκῶν.

δ') Ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου καὶ ἡ διδασκάλισσα τῆς τάξεως κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος.

ε') Ἡ ὑπηρεσία ἰατρικῆς διαγνώσεως τοῦ Κέντρου Μαθητικῆς Ἀντιλήψεως Ἀθηνῶν.

στ') Τὸ ἰατροπαιδαγωγικὸν κέντρον τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος διὰ μίαν περίπτωσιν.

3. Ἱστορικὸν τοῦ μαθητοῦ. Ἠρευνήθη τὸ παρελθόν ἐκάστου μαθητοῦ ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, εἰς τὴν θρεφικὴν, νηπιακὴν προσχολικὴν καὶ τὴν μέχρι τοῦδε σχολικὴν ἡλικίαν καὶ συνετάχθη βιογραφικὸν σημείωμα δι' ἕνα ἑκαστόν. Κύρια στοιχεῖα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει τούτο εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἐάν ἡ κύησις ὑπῆρξεν ὀμαλὴ καὶ ὁ τοκετὸς φυσιολογικός. Ἐάν τὸ τέκνον ἦτο ἀρχικῶς καὶ ἀργότερον ἐπιθυμητὸν παρὰ τῶν γονέων. Ἐάν παρουσίασεν κατὰ τὴν θρεφικὴν καὶ νηπιακὴν ἡλικίαν σοβαρὸν πρόβλημα ἀναπτύξεως. Ἐάν ἐπέρασεν σοβαρὰν ἀσθένειαν κατὰ τὸ παρελθόν. Ἐάν ἐξαιρετικῶς σοβαρὸν γεγονός, ὡς θάνατος μέλους τῆς οἰκογενείας κλπ., ἔλαθεν χώραν εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ ἐντεῦθεν. Ἐάν ἡ οἰκογένεια ὑπέστη μετακινήσεις εἰς διαφόρους τόπους. Ἐάν ἐφοίτησεν εἰς νηπιαγωγεῖον. Ποίας μορφῆς ὑπῆρξαν καὶ εἶναι σήμερον αἱ σχέσεις του μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του. Σαφεῖς πληροφορίες ἢ ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐν γένει ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

4. Σωματικὴ ὑγεία μαθητῶν. Ἐλαβον χώραν σωματομετρήσεις ἀπάντων τῶν μαθητῶν καὶ γενικὴ ἰατρικὴ ἐξέτασις — παθολογικὴ, ἀκτινολογικὴ, ὀτορινολαρυγγολογικὴ, ὀφθαλμολογικὴ — 26 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι, ἥτοι τὸ ἡμισυ τοῦ συνόλου, εὐρέθη με σωματικὴν ἀνάπτυξιν «μετρίαν» ἢ «πενιχρὰν» καὶ πάντων ὑπολειπομένων τοῦ κανονικοῦ. Ἀσθένειαι γενικῶς δὲν παρατηρήθησαν πλὴν μιᾶς περιπτώσεως καρδιοπαθείας καὶ μερικαὶ περιπτώσεις ὑπερτροφίας ἀμυγδαλῶν. Σχετικῶς με τὰς αἰσθήσεις, εὐρέθη μία περίπτωσις ἀνωμαλίας ὀράσεως καὶ τέσσαρες περιπτώσεις ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἀκοήν (βαρηκοῖα κυρίως λόγω ρινικῶν ἐκθλαστήσεων). Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀνωτέρω ἰατρικῶν ἐξετάσεων ἐκλήθησαν οἱ γονεῖς πρὸς τοὺς ὑποί-

ους και έγινοντο αϊ ανάλογοι συστάσεις χάριν τής υγείας τών τέκνων των.

5. Οίκογενειακόν περιβάλλον μαθητοῦ και αϊ σχέσεις του ἐναὐτῷ. Ἐκ τής διά διαφόρων μέσων, ὡς ἀναγράφονται ἀνωτέρω, σχετικῆς μελέτης προέκυψαν ὅτι: α') Κοινωνικοοικονομική κατάστασις οίκογενείας. Τὸ σύνολον τών μαθητῶν ἀνήκει εἰς οίκογενείας λαϊκάς, με γονεῖς ἀπλοῦς ἐργάτας, ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνειδικεῦτους και ἀνεπαρκές γενικῶς εἰσόδημα. β')

Μορφωτικόν ἐπίπεδον γονέων. Ἡ μορφωτική ἀτμόσφαιρα, εἰς συντριπτικῶς μέγα ποσοστόν, ἐλλείπει ἀπὸ τὰς οίκογενείας τών μαθητῶν. Τοῦτο συμβαίνει διότι, ὡς πρὸς τὴν «γενικὴν ἐκπαίδευσιν» — πλην ἑνὸς πατρὸς ἀποφοίτου γυμνασίου και τριῶν ἐτέρων, οἱ ὅποιοι ἐφοίτησαν εἰς μερικές τάξεις τοῦ γυμνασίου, — οἱ ὑπόλοιποι παρουσιάζουν τὴν κατωτέρω ἐπὶ τῆ θάσει τοῦ παρατιθεμένου πίνακος εἰκόνα:

Γονεῖς	Ἀπόφοιτοι Δημοτικῶ	Διακόψαντες εἰς τάξιν δημοτ.	ἀναλφάβητοι	Σύνολον
Πατέρες	22	13	13	48
Μητέρες	11	16	25	52
Σύνολον	33	29	38	100

Κατὰ ταῦτα τὸ 50% τών μητέρων εἶναι ἀναλφάβητοι. Περίπου 70% τοῦ συνόλου τών γονέων (πατέρων και μητέρων) παρουσιάζονται ἀναλφάβητοι ἢ διακόψαντες εἰς κάποιαν τάξιν τοῦ Δημοτικῶ σχολείου.

γ') Συναισθηματικὴ ἀτμόσφαιρα οίκογενείας. Εἶναι θέβαιον ὅτι ἐν ἐλάχιστον ποσοστόν μαθητῶν ζῆ ἐντὸς ἑνὸς ἀρμονικῶ οίκογενειακῶ περιβάλλοντος. Εἶναι ἐπίσης θέβαιον ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς μαθητῶν εὑρίσκειται εἰς οίκογενειακόν περιβάλλον με δυσαρμονίαν σχέσεων μεταξὺ τών μελῶν εἰς μικρότερον ἢ μεγαλύτερον βαθμὸν και γενικῶς ἀτμόσφαιραν ψυχολογικῶς νοσηράν. Διὰ μίαν σχετικῶς μικράν ὁμάδα μαθητῶν δὲν κατέστη δυνατόν νὰ μορφωθῆ ἀκριβῆς γνώμη περὶ τοῦ εἶδους τών σχέσεων τών μελῶν ἐντὸς τής οίκογενειακῆς ἐστίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέγεθος τής οίκογενείας, οἱ 28 μαθηταῖ ἀνήκουν εἰς οίκογενείας με τρία ἕως ἑπτὰ τέκνα ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι εἰς τοιαύτας με τέκνα ὀλιγώτερα τών τριῶν.

6. Κοινωνικά δεδομένα. Κατεβλήθη προσπάθεια ὡστε ἡ τάξις νὰ παρουσιάζη μορφήν οίκογενείας, τών μαθητῶν ὡς μελῶν αὐτῆς συγκεντρουμένων περὶ τοῦ προσώπου τοῦ διδασκάλου. Οὕτω ἐνωρὶς ἀπὸ τής ἐνάρξεως τοῦ σχολικῶ ἔτους δὲν ὑπῆρχον πλέον περιπτώσεις δυσπροσαρμογῆς. Γενικῶς ἐλλειπον αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τών μελῶν τής τάξεως. Ἐνίοτε ἡ ἀρμονία αὐτῆ διαταράσσεται ὑπὸ ἐλαχίστων, κυρίως ἀρρένων, χαρακτηριζομένων ὑπὸ ἐπιθετικῶν διαθέσεων ἐναντι τών συμμαθητῶν. Παρουσιάσθησαν ἐπίσης μερικαὶ περιπτώσεις οὐχὶ πλήρως παραδεκτῶν μαθητῶν ὑπὸ τής τάξεως λόγω εἴτε μεγάλης ὑστερήσεως αὐτῶν εἰς σχολικὴν ἐργασίαν, εἴτε λόγω ἀπαραδέκτων μορφῶν διαγωγῆς. Ἡ ὅλη σχετικὴ μελέτη ἐγένετο ἐπὶ τῆ θάσει παρατηρήσεων δὲν κατέστη δὲ δυνατόν, διὰ διαφόρους λόγους, νὰ λάβη χώραν σχετικὴ κοινωνιομετρικὴ ἔρευνα και σύνταξις κοινωνιογράμματος τής τάξεως, ὅπως εἶχεν ἀρχικῶς προγραμματισθῆ.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενο τεῦχος)

